

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN MEDIAȘ – „DISCURSUL POLITIC ȘI PREDICA” ÎN PERIOADA COMUNISMULUI DE TIP STALINIST

Ion Eugen Sârbu

Comunitatea evreiască din Mediaș era cea mai numeroasă în zonă și în cadrul Jud. Târnava Mare (număra 788 de locuitori dintr-un total de 19.907 de locuitori, cât avea Mediașul în 1941)¹. Încă de la jumătatea secolului al XIX-lea aici întâlnim un număr de 24 evrei, mult mai mare decât în orașele apropiate Sighișoara (6 evrei) și Târmăveni (3 evrei)². Curios este faptul că la acea dată, pe o rază de 20-30 de km în jurul Mediașului, existau două așezări rurale care aveau comunități de evrei mult mai numeroase - Adămuș (144 evrei) și Valea Lungă (240 evrei)³. Un aspect neobișnuit, în condițiile în care în așezările rurale întâlnim puțini evrei, o familie maxim două, iar în unele cazuri deloc. În perioada interbelică dezvoltarea economică a Mediașului a atras forță de muncă în toate domeniile, iar evreii, care în general aveau o bună pregătire profesională, și-au sporit numărul.

Sinagoga a fost construită în perioada 1896-1897, locuința rabinului în 1911, iar școala și baia rituală în 1926. Biserica israelită (templu) a fost construită din cărămidă și acoperită cu țiglă și a fost întabulată în 1936⁴.

În timpul regimului antonescian evreii din Mediaș au avut de suferit deoarece au avut loc o serie de exproprieri și rechiziționări. Prin decizia 88701 din 1942 a Subsecretariatului de Stat a României și a procesului verbal de luare în primire, din 8 decembrie 1942, au fost expropriate sinagoga și cimitirul din Mediaș⁵. Pentru

---

¹ *Monografia Județului Târnava Mare*, Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, 1943, p.96.

² *Recensământul din 1850. Transilvania, ediția a II-a*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujană, 2004.

³ Julie Dawson, *The Jews of Saxon Medias*, Columbia University, 2012, p 33-34.

⁴ Arhiva Comunității Evreiești aflată la Sinagoga din Mediaș, dosar nr. 14.

⁵ Idem, dosar nr.14.

că au fost folosite peste 50 de ani, exclusiv în folosul comunității evreiești, acestea în mod normal erau exceptate de la expropriere. Centrala evreilor din România, în numele evreilor din Mediaș, a contestat aceasta decizie. Curtea de Apel Brașov, în ședința publică din 5 aprilie 1943, a admis contestația 88701/1942, iar statul român era obligat să plătească contestatarilor suma de 10.000 de lei cu titlul de cheltuieli de judecată⁶. Îmediat după război bunurile le-au fost restituite și exista speranța așezării lucrurilor pe un făgaș normal. Se știe însă că nu s-a întâmplat deloc așa, iar odată cu venirea *armatei roșii* întreaga societate a fost bulversată.

După instaurarea comunismului școala, cantina, unde se pregătea mâncare ”cușer”, și baia rituală și-au încetat pe rând activitatea. În anul 1948 școala primară everiască și-a încetat activitatea în urma interzicerii școlilor confesionale. În clădire urma să funcționeze o altă școală de stat. Potrivit unui raport înaintat autorităților: *„clădirea în care se afla școala primară evreiască este parte a monumentelor Comunității evreiești din Mediaș. Această clădire nu a fost destinată de la început pentru școală, ea trebuia să satisfacă unele nevoi ale populației. În clădire există o baie care funcționează în subsol. La parter erau birourile comunității, cât și sălile de curs ale școlii primare. La etaj o parte din camere sunt date drept locuință pentru funcționarii comunității, iar sala mare de la etaj este dată exclusiv Comitetului Democrat evreiesc Mediaș”*⁷. Se mai menționează în document că în urma înțelegerii intervenite recent, etajul I al clădirii a fost dat în întregime Comitetului Democrat everiesc Mediaș, urmând ca persoanele care ocupă încă câteva încăperi să fie mutate în altă parte. Comunitatea Evreilor și Comitetului Democrat Evreiesc cere *„menținerea acestui Statu-quo, urmând ca școala să funcționeze pe mai departe în locurile în care a funcționat și până în prezent. Este de la sine înțeles că întreg*

---

⁶ Ibidem.

⁷ Idem, dosar nr.11.

inventarul mobil, de orice natură, cât și dreptul de folosință asupra sălilor respective să treacă pe deplin drept asupra statului”⁸.

În luna mai 1949 instituțiile de asistență socială a Comunității evreiești din Mediaș au fost deja preluate de stat : cantina, căminul de copii, dispensarul. Căminul de copii a fost „dizolvat” încă din martie 1949. Aceste instituții au fost oficial predate statului începând cu 1 aprilie 1949⁹. Cantina a funcționat mai departe cu titlul de cantină populară, dar și cu posibilitatea de a lua masa *cușer* evrei fără posibilități materiale, iar gestiunea acesteia a fost predată fostului gestionar al căminului de copii, Farcaș Eugen. În luna mai 1949 aceasta avea un gestionar, un brutar, iar partea de documente administrative era executată de secretarul comunității evreiești, iar cele bănești și contabilitate de casierul comunității¹⁰. În anul 1949 întreaga comunitate mai avea șapte salariați, dintre care doi învățători, 2 hahami, un măcelar și doi salariați în administrativ (secretar și încasator)¹¹.

Așa cum am aratat, anul 1949 a fost unul dificil pentru comunitatea evreiască din Mediaș, în urma naționalizării și-au pierdut instituțiile de asistență socială și școala primară. Acestea erau importante pentru comunitate, în școală copii beneficiau de învățatură religioasă, la cantină puteau lua masa tradițională (*cușer*), atât elevii fără posibilități cât și adulții aflați în imposibilitatea de a muncii, la abatorul comunității se sacrificau animalele într-un mod în care carnea putea fi folosită la masa rituală, baia rituală avea și ea rolul ei etc. Baia evreiască a mai funcționat o perioadă destul de lungă, dar ca baie publică. Bunurile comunității evreiești din Mediaș la 31 decembrie 1961 mai constau în: sinagogă, locuința de lângă sinagogă și cimitirul¹².

Cu toate acestea într-o dare de seamă, din perioada la care ne referim, pe lângă aspectele administrative textul conține și unele referiri la situația politică „*vă sunt prea*

---

⁸ Ibidem.

⁹ Idem, dosar nr.2.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Idem, dosar nr.2.

¹² Idem, dosar nr.10.

bine cunoscute condițiile de deplină libertate create de guvernul țării noastre, activității cultului mozaic, pentru a mai fi nevoie să insistăm asupra lor”¹³. Acesta este în general tipul de discurs al conducătorilor comunității într-o perioadă de plin stalinism, în care în întreaga societate întâlnim o re poziționare în raport cu autoritățile. Această atitudine o întâlnim des, de la un director de cămin dintr-un sat oarecare, până la funcționarii statului sau liderii unor culte religioase. În ceea ce urmează prin citarea unor documente, destinate credincioșilor sau conducătorilor comunității, am încercat să arătăm că în ciuda situației deloc fericită, în care se afla comunitatea evreiască din Mediaș, sistemul politic era lăudat și considerat providențial. Un alt fel de discurs nici nu era posibil, dacă un cult religios dorea să mai existe, pentru că ar fi însemnat o adevărată sinucidere în condițiile politice date. Nu știm în ce măsură această atitudine vis-a-vis de sistemul comunist era sinceră. Probabil era mimată, pentru a-si apăra cultul sau ceea ce mai putea fi păstrat din tradiția religioasă, până când cea mai mare parte a evreilor urma să emigreze.

Comunitatea trebuia să-i antreneze pe credincioșii mozaici să participe, alături de întreg poporul muncitor din țară la sărbătorirea „lunei prieteniei româno-sovietice” (7 octombrie -7 noiembrie 1951)¹⁴. În acest sens urma să se țină în perioada 20-30 octombrie o conferință dedicată „prieteniei româno-sovietice urmată de un program artistic adecvat”. În urma acestor activități trebuia înaintat la București un raport cu multe detalii, printre care: câte persoane au ținut discurs, câți credincioși au participat, câte persoane s-au înscris la cursurile de limba rusă.

Alt aspect interesant este faptul că serviciul religios dedicat zilei de 30 decembrie era foarte clar monitorizat de Federație. Dacă raportul nu era complet se cereau lămuriri suplimentare. În 1952 comunitatea din Mediaș trimite un raport Federației Comunităților Evreiești prin care informează că s-a realizat „pavazare” în

---

¹³ Idem, dosar nr. 12.

¹⁴ Idem, dosar nr. 34.

cinstea zilei de 30 decembrie, s-a ținut miting în sala de cultură a comunității unde au participat 70 de muncitori și nu au fost manifestări „dujmănoase”¹⁵.

Tot în această perioadă comunitatea este anunțată că orice corespondență a comunității sau a membrilor din conducere cu străinătatea se poate face doar prin Federație, întrucât cultul mozaic nu avea nici o relație de dependență cu vreo autoritate sau organizație religioasă din străinătate¹⁶.

În ciuda greutăților cu care se confruntau evreii, într-un îndreptar pentru predici întâlnim îndemnuri și aprecieri la adresa noii orânduiri: „în patria noastră R.P.R., noi ne bucurăm de toate libertățile, inclusiv cea religioasă. Cetățenii evrei au deschise în fața lor porțile oricărui domeniu de activitate [...] Datoria noastră e să muncim cu și mai multă râvnă pentru întărirea patriei”¹⁷. În comparație cu ceea ce au suferit evreii în perioada războiului se poate spune că se bucurau de libertăți, dar în limita în care regimul comunist era dispus să facă concesi. În general materialul pentru predici din anii ‘50 ai secolului trecut era presărat cu sintagme asemănătoare cu discursul politic stalinist al oamenilor politici: „condițiile de trai fericite din R.P.R.” sau „munca a devenit azi o chestiune de onoare a fiecărui cetățean cinstit pentru că numai e exploatată de faraonii moderni a li se construi palate, a le mării buzunarele...”¹⁸.

Federația trimite o telegramă (17 martie 1953) tuturor comunităților evreiești din țară prin care cere un raport cu privire la serviciul religios ce s-a oficiat în 7 și 9 martie 1953 în memoria „Marelui Stalin”¹⁹. Raportul urma să conțină :

-în câte temple, sinagogi și case de rugăciune s-au oficiat serviciile religioase din 7 Martie și în câte în ziua de 9 Martie, - participare, admosferă;

---

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

- numele și calitatea deservanților de cult, care au oficiat aceste servicii;
- în câte temple, sinagogi și case de rugăciune s-au rostit discursuri funebre;
- numele și calitatea persoanelor care au rostit aceste discursuri și cum și-au îndeplinit această sarcină;
- aprecierea conducerii comunității cu privire la modul cum s-au îndeplinit instrucțiunile federației.

În aprilie 1953 un text ce trebuia citit în sinagogă începe așa „*iubiți coreligionari îndreptăm primul nostru gând la pierderea grea suferită prin încetarea din viață a celui mai viguros luptător pentru pace, marele Stalin a cărui înțelepciune a mobilizat sute de milioane de oameni la lupta pentru pace*”²⁰. Să fi fost Stalin cel mai viguros luptător pentru pace?

În mai 1953 trebuia întocmită o listă cu toate cărțile care se aflau în bibliotecă²¹. Dincolo de necesitatea unei evidențe clare a cărților, regimului politic dorea să știe exact ce autori și ce lucrări dețineau comunitățile evreiești, cărți ce le puteau trezii idei și atitudin „dujmănoase”.

Un alt document este circulara cu îndemnul de a prelucra membrii cultului în legătură cu alegerile de deputați pentru sfaturile populare – decembrie 1953: „*deservenții de cult vor fi îndrumați să ia parte la adunările interconfesionale ce vor avea loc în această perioadă, exprimând prin cuvântul lor atașamentul credincioșilor mozaici față de regimul de democrație populară și dragostea față de scumpa noastră patrie, Republica Populară Română. [...] Sub regimurile burghezo-moșierești, deputații, primarii și prefecții apărau interesele burgheziei și moșierimii. Aceeași situație este astăzi în țările capitaliste unde oamenii muncii nu se bucură de libertăți democratice și unde nu pot alege decât între un exploatator și altul. [...] Cu totul alta*

---

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

este situația în regimurile de democrație populară, în care poporul român și minoritățile naționale se bucură de libertate și deplină egalitate.”²².

Este cunoscut faptul că regimul comunist prin intermediul miliției căuta să controleze strict transmiterea de informații pentru a identifica eventuale „atitudini dujmănoase”. În acest sens au fost primite instrucțiuni privind reglementarea, folosirea, vânzarea și transmiterea sub orice formă a mașinilor de scris, multiplicatoarelor și materialelor necesare reproducerii diferitelor scrieri²³. Aceste aspecte au fost reglementate prin hotărârea Consiliului de Miniștrii nr. 1515 din 17 august 1954, prin care regimul comunist dorea să controleze multiplicarea de documente. În hotărârea amintită se specifică printre altele că „organizațiile cu caracter obșteșc sunt scutite de autorizație pentru deținerea și folosirea de mașini de scris, ele au numai obligația de a le înregistra la organele de miliție; - mutarea unor mașini de scris în aceeași localitate sau în alta, în cadrul aceleiași organizații obștești, sau în altă organizație obștească se anunță în termen de 48 de ore organului de miliție local de unde se mută mașina”²⁴.

Nerespectarea acestor dispoziții era considerată infracțiune și putea atrage chiar pedeapsa cu închisoarea între 1 și 2 ani. Evident că această măsură nu-i viza doar pe evrei ci întreaga societate românească de la acea vreme.

Un aspect interesant este legat de rugăciunea dedicată R.P.R.. În 1954 Federația trimite la Mediaș două exemplare în limba română-ebraică și două în limba maghiară-ebraică spre a fi distribuite templelor, sinagogilor și caselor de rugăciune din localitate²⁵. Această rugăciune urma să fie rostită în fiecare sâmbătă și zi de sărbătoare religioasă (*Pesah, Sevis, Siches, Roiș-Haşună, Joim-Kiper*), înaintea rugăciunii de închidere a altarului „Jvihal-iaimar”, precum și în sărbătorile legale ale

---

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

republicii (23 August și 30 Decembrie)²⁶. Se mai specifică faptul că ea va fi oficiată de rabinul sinagogii, iar în lipsa acestuia de către oficiantul religios (cantor sau haham). La fiecare sinagogă textul trebuia să fie înrămat cu sticlă pe ambele fețe, astfel încât să poată fi citit în oricare din limbile în care este tipărit și ținut pe anvon pentru a fi oricând accesibil²⁷.

Un alt material de citit în sinagogă, în ziua de *Ahroin sel pessah*, surprinde evenimentele politice internaționale și condamnă politica „*imperialiștilor americani*” care s-au „*năpustit cu o cruzime nemaiântâlnită asupra pașnicului popor corean*”²⁸. Este vorba de războiul din Coreea 1953-1956. Discursul conține tehnici de manipulare și de dezinformare tipice perioadei staliniste și a *Războiului Rece*. Textul amintit continuă arătând că pentru a-si atinge țelurile „*imperialiștii americani*” au introdus fascismul în propria lor țară și în țările dominate de ei, statul israelian a fost transformat într-o bază pusă la dispoziția americanilor. Guvernul israelian „*bengurionist*” este acuzat de sionism și atitudine antisovietică și de faptul că sprijină pe față agresiunile „*imperialiștilor*”²⁹. Discursul face o distincție între politica guvernului și „*oamenii cinstiți*” din rândul populației evreiești care „*se cutremură de revoltă împotriva acestor acte criminale.*” Se mai arată că „*zvонurile lansate de agenții sioniști și calomniile lor împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară nu sunt decât manifestări ale politicii războinice imperialiste*”³⁰.

Într-o predică din 1959 cu prilejul unei sărbători se afirmă: „*cu bucurie, căci năzuința de a trăi în libertate – năzuință veche de mii de ani – ne este astăzi aici, în Republica Populară Română, realizată. [...] Populația evreiască din țara noastră are condiții prielnice de dezvoltare. De aceea dragostea noastră se îndreaptă cu tărie spre Republica Populară Română țară în care trăim și în care participăm la*

---

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

construirea unei vieți noi, ferite de exploatare și asuprire, unde toate străduințele sunt puse în slujba păcii și a bunei stări a poporului”³¹. Tot în acest sens a fost trimisă o circulară prin care evreii din Mediaș erau anunțați că trebuie să se desfășoare acțiuni de „lămurire” în cadrul comunităților - „se vor afișa în curțile templelor, sinagogilor și caselor de rugăciune extrase din Constituția R.P.R. referitoare la egalitatea în drepturi a minorităților naționale și libertatea cultelor religioase și lozinci legate de lupta pentru pace, dintre cele extrase din circulară”³².

Dacă analizăm acest tip de discurs vedem că populația evreiască era pusă într-o situație destul de delicată în care, pe de o parte căuta să emigreze în noul stat Israel, iar pe de altă parte trebuia să mimeze „deplina libertate” și să se plieze pe discursul politic ale vremii.

THE JEWISH COMMUNITY OF MEDIAȘ - "POLITICAL DISCOURSE AND SERMON" DURING STALINIST COMMUNISM (Summary)

The year 1949 was a difficult one for the Jewish community from Mediaș. As a result of nationalization, they lost their social care institutions and primary school. These were important to the community; in school the children benefited religious education, in the cafeteria they were able to eat traditional (kosher) food, the community's slaughter house sacrificed the animals in a way in which the meat could be used at the ritual table, the ritual bath also had its role etc. However, during the period of Stalinist communism, at the official level it has been stated that : "You are well aware of the conditions of full freedom created by the government of our country for the Mosaic cult, so there is no need to insist upon them." If we analyze this type of discourse, we see that the Jewish population was put in a rather delicate situation in which, on the one hand, it sought to emigrate to the new state of Israel, and on the other hand it had to mimic "full liberty" and inflect on the political discourse of the time.

Key words: Jews, Mediaș, Stalinism, discourse, nationalization.

Cuvinte cheie: evrei, Mediaș, stalinism, discurs, naționalizare.

---

³¹ Idem, dosar nr.38.

³² Ibidem

